ח אמרו הכתוב ומ'. כדייסא בסנהדרין פרק אלו הן הנאמנין (דף פ"ח) נפרש אם תמצא פ"ב דיומא ותוספתא בסוף אלו הן הערמה:

ט בית דין של שלשה שהיה אחד מהם מסס נר וכו'. גם מעתה מלינה (דף ל"ח ע"ב) כדאיתא אמר כהן נר זה מן הנרות דבר שהיה שנתמנה בו מסמס שיהו לנזון לו מאותו הנר לנזון לו מאותו הנר לכל המשמשים ב

שהוא חייב אם מחייבים מכח המיגו לרבן גמליאל מגו דאי בעי משחרר ליה וכמו שאמרו (ב״ב קנ״ד, ב) הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן במגו דאי בעי מגרשה, וכן גבי עבד נאמן לומר מהאי טעמא עשיתי פלוני עבדי בן חורין (גיטין מ״, ב), ואי משום דמשחרר עבדו עובר בעשה (שם נ״מ, ב) לא הפסיד המגו.

ונראה כיון דהמגו ע״י רבן גמליאל המתחייב הוא אכתי הוי ליה מרשיע את עצמו, והרמב״ן לא קאמר אלא היכא דהמגו הוא ע״י תובע וא״כ לא הוי מרשיע את עצמו כיון דהמיוב ע״י תובע בא, משא״כ בזה ע״י רבן גמליאל המתחייב בא המגו. אך לפי מ״ש בסק״ו דאוקי לב״ד לא מפטר משום מרשיע עצמו קשה ולו״ק:

(א) בין כל דיני עונש. כתב בתורים (סק״ב) ז״ל, ואף שאין רשות ביד גואל הדם להרוג רק אחר שנגמר דינו בב״ד כמו שכתב הרמב״ם פ״א מהלכות רוצח (ה״ה) עכ״ל. ולימה דהא דעת רש״י פרק נגמר הדין (סנהדרין מה, ב ד״ה וגואל הדם) דאפילו בשוגג נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דשיטת הרמב״ם הוא דבשוגג אין רשות ביד גואל הדם להרוג אלא דוקא במזיד, אך אפילו בשוגג שהוא קרוב לפשיעה דאינו נהרג בב״ד נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, וכמ״ש הרמב״ם להדיא בפ״ו מהלכות רוצח (ה״ד-ה״) ז״ל, ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה ודינו שאינו גולה וכו׳, לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור. ומה יעשה זה ישב וישמור עצמו מגואל הדם. וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהם אם הרגן גואל הדם אין להם דמים, לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה עכ״ל. הרי מבואר דכל שהיה מזיד אע״פ שלא נגמר דינו בב״ד להריגה רשות ביד גואל הדם להורגו דהא שלא בכוונה או שלא בהתראה ודאי ליכא גמר דין. ולשון הרמב״ם בפ״א מהלכות רוצח (ה״ה) ז״ל, רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לב״ד וידונהו למיתה ע״ש, לא מיירי מדין גואל הדם, ובאמרו בפ״ו דכל שהיה קרוב לפשיעה אפילו אין בו מיתת ב״ד רשות ביד גואל הדם.

אלא דבזמן הזה יש להסתפק אי שייך דינא דגואל הדם כיון דעכ״פ בעינן קבלת עדים להודיע אמיתת הדבר שהרגו הרוצח ואין הדיוטות אין ואין אנו רשאין לקבל עדות נפשות, והא שכתב הרמב״ם בעד אחד פירש בכסף משנה דהיינו עדות מיוחדת. או אפשר כיון דלדעת הרמב״ם אפילו הכחישו עצמם בבדיקות נמי רשות ביד גואל הדם וכמ״ש בכסף משנה שם ועיקר שלמדוהו דלא גרע מהורג שלא בכוונה, א״כ גם אנו למידין בזמן הזה דלא גרע מהורג שלא בכוונה וצ״ע:

אם יש רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח קודם שנגמר דינו

דין גואל הדם בזמן הזה

סימן ב

ב״ד מכין ועונשין לצורך שעה.

ובו סעיף אחד:

א. כל בית דין אפילו אינם סמוכים בארץ ישראל אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא לצורך שעה) (טור) דנין בין מיתה בין ממון (א) בין כל דיני עונש ואפילו אין בדבר עדות גמורה ואם הוא אלם חובטים אותו על ידי עכו״ם (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצות הדור) (טור בשם הרמב״ם בפרק כ״ד דסנהדרין) וכל מעשיהם יהיו לשם שמים ודוקא גדול הדור או טובי העיר שהמחום ב״ד עליהם. הגה: וכן (מרדכי פ״ק דב״ב דף מ״ח) נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב״ד הגדול ומלין ועונשין והפקרן הפקר כפי המנהג אע״פ שיש חולקין (שם בשם מהר״ם ומהרי״ק שורש ח׳, ופסקי מהרא״י סי׳ רנ״ג) וסברת להו דאין כח ביד טובי העיר באלה רק להכריח הציבור במה שהיה מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם אבל אינן רשאים לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי או להפקיע ממון שלא מדעת כולם (מרדכי פרק הגוזל במרא) מ״מ הולכין אחר מנהג העיר וכ״ש אם קבלום עליהם לכל דבר כן נראה לי (ועיין ביו״ד סימן רכ״ח דיני מקנות וחרמי נכור). כתבו האחרונים בתשובותיהם דמי שנתחייב מלקות יתן מ׳ זהובים במקום מלקות (מהרי״ו סימן קמ״ז ומהר״ם מירחבור״ג) ולאו דינא קאמר אלא שהם פסקו כך לפי שעה (טור שם בשם הרמב״ם) אבל ביד הב״ד להלקותו או ליטול ממון כפי ראות עיניהם לפי הענין למגדר מלתא (וע״ל ריש סימן תכ״ה בהג״ה).**

סימן ג

בכמה דיינים דנין.

ובו ד׳ סעיפים:

א. (א) אין בית דין פחות משלשה וכל שלשה נקראים בית דין ואפילו הדיוטות (דאי אפשר דליתא בהו חד דיודע סברות בדינים אבל אי ליתא דקאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר שהן סנהדרין, ונראה לפרש דבגיטין לענין מילי דכפיה איירי דאהכי מייתי לה דאביי אשכחיה לרב יוסף דקא יתיב וקא מעשי אגיטא אמר ליה והא אנן הדיוטות אנן, אבל אלקים לאו אמילי דעשו מיירי אלא בדין בעלמא, והא דמשמע

אם אחד לדון דיני ממונות מדאורייתא

7

הרמב״ם בפ״ב מהלכות סנהדרין (ה״י), מותר לאחד לדון מן התורה שנאמר (ויקרא יט, טו) בצדק תשפוט עמיתך, ומדברי סופרים צריך שלשה. והוא כדעת רב אחא ושמואל (סנהדרין ג, א) דבר תורה בחד סגי. אבל סוגיא דפרק החובל (ב״ק פד, ב) ופרק המגרש (גיטין פח, ב) משמע דאפילו בדיני ממונות בעינן תלתא מומחין מן התורה, דאמרו שם גבי הודאות והלוואות דאנן שליחותייהו דקמאי קא עבדינן, ומשמע דלולי זאת אין בידינו לדון דיני הודאות והלוואות, ומזה הביאו כמה פוסקים דאיה דאפילו בדיני הודאות והלוואות מן התורה בעינן שלשה מומחין, ועיין בר״ן בחידושיו (סנהדרין ג, א ד״ה ולענין הלכה) תשבה לראיה מהך סוגיא דפרק החובל והמגרש. ובש״ך (סק״א) הקשה על הרמב״ם מסוגיא הנ״ל, וכתב שלא הרגישו בזה הרשב״א והכסף משנה והלחם משנה. אבל לא נעלם מעיניהם דבר וכבר כתב בכסף משנה (פ״ה מסנהדרין ה״ח) ז״ל, ותימה הוא לפסק שלו אמאי איצטריך למימר הודאות והלוואות שליחותייהו דקמאי עבדינן וכו׳ וצ״ע ע״ש.

ונראה ליישב לפי מה שמבואר מדברי תוס׳ דאפילו נימא דמן התורה בחד סגי לדון אבל עכ״פ בדיני כפיה ודאי צריך מומחין, וז״ל תוס׳ ריש פ״ק דסנהדרין (ב, ב) ד״ה ליבעי נמי מומחין, תימה דהכא משמע דממעטא הדיוט מדכתיב (שמות כב, ז) אלקים ובפרק המגרש (שם) ממעטא להו מדכתיב (שם כא, א) לפניהם ולא לפני הדיוטות, וי״ל דהתם ממעטא מלפניהם משום דלפניהם קאי אאלקים דהכא כו׳, מיהו בגיטין (שם ד״ה לפניהם) פירש״י

הרוצח ואין הדיוטות אין ואין אנו רשאין לקבל עדות נפשות, והא שכתב הרמב״ם בעד אחד פירש בכסף משנה דהיינו עדות מיוחדת. או אפשר כיון דלדעת הרמב״ם אפילו הכחישו עצמם בבדיקות נמי רשות ביד גואל הדם וכמ״ש בכסף משנה שם ועיקר שלמדוהו דלא גרע מהורג שלא בכוונה, א״כ גם אנו למידין בזמן הזה דלא גרע מהורג שלא בכוונה וצ״ע:

(א) אין ב״ד פחות משלשה. ז״ל הרמב״ם בפ״ב מהלכות סנהדרין (ה״י), מותר לאחד לדון מן התורה שנאמר (ויקרא יט, טו) בצדק תשפוט עמיתך, ומדברי סופרים צריך שלשה. והוא כדעת רב אחא ושמואל (סנהדרין ג, א) דבר תורה בחד סגי. אבל סוגיא דפרק החובל (ב״ק פד, ב) ופרק המגרש (גיטין פח, ב) משמע דאפילו בדיני ממונות בעינן תלתא מומחין מן התורה, דאמרו שם גבי הודאות והלוואות דאנן שליחותייהו דקמאי קא עבדינן, ומשמע דלולי זאת אין בידינו לדון דיני הודאות והלוואות, ומזה הביאו כמה פוסקים דאיה דאפילו בדיני הודאות והלוואות מן התורה בעינן שלשה מומחין, ועיין בר״ן בחידושיו (סנהדרין ג, א ד״ה ולענין הלכה) תשבה לראיה מהך סוגיא דפרק החובל והמגרש. ובש״ך (סק״א) הקשה על הרמב״ם מסוגיא הנ״ל, וכתב שלא הרגישו בזה הרשב״א והכסף משנה והלחם משנה. אבל לא נעלם מעיניהם דבר וכבר כתב בכסף משנה (פ״ה מסנהדרין ה״ח) ז״ל, ותימה הוא לפסק שלו אמאי איצטריך למימר הודאות והלוואות שליחותייהו דקמאי עבדינן וכו׳ וצ״ע ע״ש.

ונראה ליישב לפי מה שמבואר מדברי תוס׳ דאפילו נימא דמן התורה בחד סגי לדון אבל עכ״פ בדיני כפיה ודאי צריך מומחין, וז״ל תוס׳ ריש פ״ק דסנהדרין (ב, ב) ד״ה ליבעי נמי מומחין, תימה דהכא משמע דממעטא הדיוט מדכתיב (שמות כב, ז) אלקים ובפרק המגרש (שם) ממעטא להו מדכתיב (שם כא, א) לפניהם ולא לפני הדיוטות, וי״ל דהתם ממעטא מלפניהם משום דלפניהם קאי אאלקים דהכא כו׳, מיהו בגיטין (שם ד״ה לפניהם) פירש״י

א. עיין צמח צדק סי׳ קי״א ומהרי״ט ח״ב חו״מ סי׳ פ׳ מ״ש בשם ת׳ הרא״ש. מהרש״ם.

ליה מילי דעשו מלפניהם משום דדרשינן לקמן (ז, ב) מאשר תשיס לפניהם אלו כלי הדיינים דשייך בהן שימה עכ"ל.

ומבואר מדבריהם דנהי דהדין יכול להיות על פי יחיד הדיוט אבל לכוף ודאי בעינן מומחין משום דאשר תשיס לפניהם אלו כלי הדיינים קאי על שבעים זקנים, ולהכי שם בעובדא דיחזיב רב יוסף וקא מעשי אגיטא באלו שכופין אותו להוציא ואשכחיה אביי ואמר לו הא (אגן) [תניא] לפניהם ולא לפני הדיוטות, והיינו דאין בידינו לכוף אותו לקיים אשר מוטל עליו דהא אשר תשיס אלו כלי הדיינים בעינן מומחין, ואמר ליה רב יוסף אגן שליחותייהו דקמאי קא עבדינן מידי דהוי אהולאות והלואות, והיינו דהא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא וא"כ אין בו אלא משום פריעת בע"ח מצוה ואמרינן בפרק הכותב (כתובות פו, א) לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי ואמרינן עלה כופין אותו, והיינו (דאגן) [דתניא] לוקח מיני עושה סוכה מיני עושה כופין אותו ומכין אותו עד שאמר נפשו, וא"כ גבי הודאות והלואות דכופין אותו לקיים המצוה המוטל עליו וע"כ משום דשליחותייהו דקמאי קא עבדינן, וא"כ הוא הדין נמי דכופין אותו בגט לקיים המצוה המוטל עליו ואע"ג דאגן לאו בני כפיה נינהו דאגן הדיוטות אגן, ואביי סבירא ליה שעבודא לאו דאורייתא וכמ"ש תוס' ריש פרק הניזקין (גיטין מח, ב ד"ה אין נפרעים מנכסי יתומים) ע"ש ושפיר אהדר ליה רב יוסף לאביי מידי דהוי אהולאות והלואות. ואפילו לפי מ"ש הרמב"ן בחידושיו סוף ב"ב (קעה, ב ד"ה הא דאמר רבה) דגם למ"ד שעבודא לאו דאורייתא יורדין לנכסיו, טעמא דידיה לפי דהב"ד רשאין לכוף אותו בכל מילי דכפיה לקיים מצוותו ולהכי נמי יורדין לנכסיו משום כפיה והיינו כפייה דידיה לקיים המצוה בעל כרחו, וא"כ כיון דאינו אלא מתורת כפיה דהא הנכסים אינם משועבדים וא"כ מוכח דשליחותייהו דקמאי קא עבדינן.

וז"ל הב"ח בסימן ז' (סעיף ג'), ומיהו כתבו תוס' לשם דבמילי דכפיה דוקא בעינן סמוכין אפילו בשאר כל המשפטים וכדמשמע מדדרשינן אשר תשיס לפניהם אלו כלי הדיינים, אבל בדין בעלמא דלאו מילי דכפיה לא בעינן מומחין בשאר כל המשפטים אלא במה שכתוב בפרשה עכ"ל. וראיתי בתומים סימן ז' (סק"ח) השיג עליו וכתב שדבריו אינם ע"ש, והשיג בחנם, כי דברי הב"ח מבואר בתוס' דבדין בעלמא לא בעי סמוכין אלא במה שכתוב בפרשה דהיינו היכא דכתיב ביה אלקים, ולמ"ד אין עירוב פרשיות כתיב (סנהדרין ב, ב) לא בעי סמוכין גבי הודאות והלואות, אבל במילי דכפיה לעולם בעינן סמוכין דקאי אשר תשיס אשבעים זקנים.

אך לשון הב"ח שם אלא בדקדוק ז"ל שם, ומיהו לפירוש רש"י דלפניהם קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר ככתוב בסוף משפטים (שמות כד, א) ואל משה אמר כו' אין חילוק כלל בכל ענין בעינן סמוכין עכ"ל. ואינו דהא עיקר החילוק שכתבו תוס' בין מילי דכפיה לדיינין בעלמא הוא רק לפירוש רש"י דקאי אשבעים זקנים, דהא אי נימא דלפניהם קאי אאלקים דהכא וכמ"ש תוס' ליכא חילוק בין מילי דכפיה לדין בעלמא ועיקר החילוק הוא רק לפירוש רש"י דקאי אשבעים זקנים:

(ב) **ההודאה שמודה לפניהם.** נסתפקתי יחיד מומחה שדן ובעל דין הודה לפניו במקצת אם ראוי לחייב שבועה דמודה במקצת, כיון דהודאה שהודה לפניו לאו הודאה א"כ לא הוי מודה במקצת, או נימא כל זמן דלא חזר מהודאתו הוי הודאתו הודאה וחייב שבועת התורה. והנה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ' (ע"א)) במוס' ד"ה והודה לו בשעורין כתבו וז"ל, בסוף פרק המניח (ב"ק לה, ב) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מן השעורין, ותימה מנ"ל הא דהא לרבן גמליאל חייב בדמי שעורין דאי לאו הכי אין כאן הודאה כלל וכו', ושמא משמע ליה לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי, אי נמי אע"ג דמיפטר מדמי שעורין אף לרבן גמליאל אפ"ה משיב ליה הודאה ע"כ ע"ש. מבואר מתוך תירוץ השני דאפילו הכי חייב שבועה אפילו אין הודאה שלו הודאה.

אך אין הסברא נותן לומר חיוב שבועה במידי שאין הודאה שלו הודאה, ורמיה מלשון רש"י בפרק האומר (קידושין) דף ס"ה (ע"ב) ד"ה הודאת בעל דין כמאה עדים, דכתיב (שמות כב, ח) אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאה עכ"ל. וא"כ כיון דעיקר הודאת בעל דין כמאה עדים ילפינן מדין מודה במקצת, משמע דהיכא דאין בו משום הודאת בעל דין כמאה עדים ליכא תורת מודה במקצת וזה ברור. ודברי תוס' שכתבו דמודה רבן גמליאל דפטור ואפילו הכי חייב שבועה יבואר בסימן (פ"ז) [פ"ח] ס"ק [י'] ע"ש, וא"כ נראה ברור דכיון דאין הודאה שמודה לפני היחיד מומחה [הודאה] ממילא ליכא תורת מודה במקצת ואינו יכול לחייב שבועת מודה במקצת.

ובזה נראה ליישב קושית הלחם משנה (פ"ב מסנהדרין ה"י) דהא מבואר מתוך הסוגיא (סנהדרין ב, ב) דלמ"ד עירוב פרשיות כתיב ודאי צריך שלשה וא"כ להרמב"ם דסובר בפ"ב מהלכות שכירות (ה"ח) עירוב פרשיות וכי כתיב אלקים קאי נמי אהלואה וא"כ הייכי פסק דבאחד סגי ע"ש.

ולפי מה שכתבנו ניחא דודאי יחיד יכול לדון מן התורה כל כמה דיודע סברות דדיינין, ולא עדיף פסק של דיני ממונות מפיסקי איסור והיתר אם הוא איש חכם שבקי בדיינין, אלא בהודאה שמודה בזה צריך ב"ד וכל כמה דלא הוי ב"ד לאו הודאה אפילו הוא חכם בדיינין, דהודאה אינו ענין לחכמה אלא בזה צריך ב"ד וב"ד של תורה צריך שלשה ומומחין (ולכן) [למ"ד] עירוב פרשיות כתיב וקאי שלשה ומומחין גם על הלואה, אלא דגבי הלואה בעינן כי הוא זה וא"כ משום הכי נמי צריך שלשה ומומחין, דהודאה בעי שלשה ומומחין, וקאי נמי על פקדון, וכיון דבפקדון לא בעינן כי הוא זה א"כ מוכח דגוף הדין צריך בגזילות וחבלות שלשה, וא"כ הך דינא דהרמב"ם (פ"ה מסנהדרין הי"ח) דהודאה בפני יחיד מומחה לא מהני יש לו ראיה מן הכתוב, דהא דסגי בחד ילפינן (סנהדרין ג, א) מקרא דכתיב (ויקרא יט, טו) בצדק תשפוט עמיתך, וכיון דעירוב פרשיות כתיב ע"כ קאי שלשה ומומחין על הלואה נמי, וע"כ ל"ל דשלשה ומומחין דכתיב גבי

נהו חד דידע פסילי לדון) (טור בשם אביו הרא"ש ריש סנהדרין) ומכל מקום יכולין לקבל הטענות ולשלחם לפני מורה (מהר"ם פאדוואה"ה סימן מ"ג) והם דנין את האדם בעל כרחו אם הנתבע מסרב לירד לדין או שאינו רוצה לדון עם התובע בעירו אבל אם רוצה לדון עמו בעירו אלא שאינו חפץ בשלשה שבירד התובע אז זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד. הגה: כדלקמן סימן י"ג ונראה לי דווקא בדיינים שאינם קבועים אבל אם דיינים קבועים בעיר לא יוכל לומר לא אדון לפניהם אלא בזה בורר וכן נוהגין בעירנו וע"ל סימן כ"ב סוף סעיף ג'.

ב. **פחות משלשה אין דיניהם דין אפילו לא טעו אלא אם כן קבלום בעלי דינים או שהוא מומחה לרבים.** (ובזמן הזה אין דנין דין מומחה לרבים שידון ביחידי בעל כרחו של אדם) (מהרי"ו סימן קמ"ז) כל שאינם שלשה (ולא קבלוס עליהם) ואינם מומחים לרבים (עור) אפילו הם סמוכים בארץ ישראל (ג) הודאה שמודים בפניהם כמי שמודה חוץ לבית דין

מודה במקצת לפני יחיד מומחה אם צריך שבועה

יישב דעת הר"ם שפסק שאחד כשר לדון אעפ"י שפסק דעירוב פרשיות כתוב כאן

חזיל וחזילה כי׳ דלמחרינן אפי׳ יורש מוחל ואמחה שלו ע״ מכרה לזן
שמר חוב שיהה לה על כעלה • שקיע מגמתו • כקרבנ שלו מכל דין לא
תוכנו הכתל אלו דיינין ושוכנו כתלות אחר אמה אמרו לו מקחנו כך
לנמיתי אלה לו לכספסל שכעגדה • מעוקלת • כמאמר כן: לכשמוכ •
כשנאמרנים: תרם תמוב שלחי: יפי
שנמתיר שיטנו ומי שיטנו לקח שלנו
לקרוכים: ולא פקח הוא • לעולם • לעולם
מקרקע לא יוצא • לעולם ומכרו הנו
אחר שכנוכו: ומאן דלא דאין כי •
פלגמיתנו ככבת קמת בפרק בתרא
(דף קמה:) ורבי מאיר אית ליה דינא
דגרמי כדתניא. (שם דף קנ:) נפיק לם
הימנה ולא נדרה אלא זה קודש ומזיב
בלתחיבנו נבי בלנלים וקיי״ל כוותיה:
מגבי ביה דמי ביירא בעלמא. בלומר
אומר שלא קבר לו אלא אייר והרי
הוא בידך: כפייה כפרס נרב אמי •
שבת הדין נפני רב אשי הוכנו ומקיטו
בכלאים ומגבי מדינא דגרמי: כי
כשורא לגלגי • כלומר גיבוי גמור כל
הספסל דקוק בו כאחר דקוק אלקח
קולים לעור בה עוקים שלקח שכרה
ומקנה: אלו • כי דיינא • זה אלוה
מעות ון נמכה בעלם אל שיעבוד הקרקע
ולא לא נמכה בעלם ולא בשביל נכסי
לאן בכולל הנשומין בכתובה הוא זכה
בהן מיד ון לירפאן עם הכתובה כל
שיעבוד הקרקע: ולא חזיל אלא
כי • לשון אלמה הוא אמה הוא
שמשמעו שאלם אחרים דבר זה של
מימה דמרמיזן ליה לנוה לאכרה
והלא המלוה מיקר סגר שלו מל
הקרקע: עולה מעולין בשובד שכנים
הוה • מעות הוה לו לקרוע ואומר לו
שובד שכנים הם: לדיקר דאמרת
כי • במסכת ערכין בפ׳ שוה כיומתן (דף כב:) • פריעה בע״מ מלוה •
מלוה עליו לפרוע מוכו ולאמחה דבריו דכתיב הין לדק שיאה הן שלוך
לדק יוצלו שלך לדק (בבא מציעא דף מט:) • בתה דבריה אמרוהו •
דעקרה תרבנים: (שי׳ מי׳ רש״י בתוליו קלב: שד שם קד: ד״ה כפתורו):

מכון

לאשה מעשה אמרתו ואמרי ליה שיחלל הכיב לאמרי ליחלל הכיב כשם ר״ל דאמרינן לעיל (דף כב:) • פריעה בע״מ מלוה •
מקבל נאמנים אמרתו דלאשה וכבל חוב ובכל חוב הכיבנן לכתובת אשה הייט משום דכיון דאין דיו לא בעל בעל חוב לבעל
דאינה מלוה אלא כתובה אלא מלוה אלא כדיעת מדיעת כתובה אשה משום חוב ואמיתי קדים זמן הכתובה לזמן הבעל כיון
שלא הוקנה שמרמתן מן הלקוחות ולא חל שעבוד כתובה מלייטא ולא חל שעבוד כתובה אלא מלוה מלגלגין אחר
דאיקני קנה ומכר אחל״ל מלוה לא מלוה אלא מלוה אלא מלוה אל

אינה מנוכסת מהרב ומשמע ל · הרבה יש לאמוה סי פקיט מהרב ומשמע דבעי למימר דלמי דיהיל כהיל והא דמי כר מחמת נוטים מיבני ליה בגיתי דיהיל מעלמא מנוכסים ול דחיק מסיפא דמילתיה דמקלמר דבסומתא דלאחר מנוכסים לא מהני מלמר לבעלי דיהיל לא מהני מסיפא דמילתיה דמקלמר דבסומתא מכאן אותו עד שתצא נפשך בנא מניה רמ בר חמא מרב חסדא הרי זה נשוי ולא תתגרש בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והגיורתו בצידי רשות הרבים מתי אמר ליה אינה מגורשת מהרב ושמואל "הרב ושמואל דאמרי תרוייהו הוא שצבורין ומנחין ברשות הרבים וצידי רשות הרבים ברשות הרבים רמ נחמן אמר רבה בר אבוה נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה "האומר לחבירו משך פרה זו ולא תהיה קנויה לך עד לאחר שלשים יום קנה ואפילו עומדת באגם מאי לאו היינו אגם והיינו צידי רשות הרבים לא אגם לחוד וצידי רשות הרבים לחוד איכא דאמרי אמר ליה "מגורשת מהרב נחמן וצידי רשות הרבים כאגם רמ אהרבה אינה מגורשת מהרב ושמואל מאי לאו היינו רשות הרבים והיינו צידי רשות הרבים לא רשות הרבים לחוד וצידי רשות הרבים לחוד: **מתני'** "המשיב את אשתו הנונית או שמנה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שדרצה ר' אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה: **גמ'** אביעא ליה ר' אליעזר על דר' גלגול קאמר או לכתחלה קאמר ת"ש אמרו לו לדבי אליעזר א)אין אדם רד עם נחש בכפיפה אי אמרת בשלמא לכתחלה שפיר אלא אי אמרת ע"י גלגול מאי נפקא לה מינה דאמרה ליה כיון דקייכה בתראי כולי האי לא מצינא דאחר בהדך ת"ש הרי שלא פסר את אשתו מן הנדר ומן השבועה הנשיה הנונית אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שרצה "לא הנשיבה הנונית ולא מנה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אע"פ שלא הנשיבה הנונית ולא מנה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שרצה שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופיא שעה ארת בחיי בעלה על פילכה ועל עיסתה אמרו לו אין אדם רד עם נחש בכפיפה שבע מינה לבתחלה שמע מינה: **מתני'** ג)"בחב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה "אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה "נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה ג)אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה "הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחורה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על מה שעבר: **גמ'** שבועה מאי עבירתה אמר רב יהודה אמר רב על

מכון אותו עד שתצא נפשך

מתן אותו · קודם שמבר מל המשה ויש לו לקיים: והלכה והגיורתו סי · ושהוא סם לאחר שלשים: והוא שלמוכרו · גבי מקמיתן דקאמר קודם זכה אלמא דיהיל לא קני ליה לגמרא מדי אלא מלא מגביהו הילך לאחר שלשים לא בהשיה אמר לאחר שלשים ויש לקיים: מכון אותו · קודם שמבר מל המשה ויש לו לקיים: והלכה והגיורתו סי · ושהוא סם לאחר שלשים: והוא שלמוכרו · גבי מקמיתן דקאמר קודם זכה אלמא דיהיל לא קני ליה לגמרא מדי אלא מלא מגביהו הילך לאחר שלשים לא בהשיה אמר לאחר שלשים

מכון אותו עד שתצא נפשך

ג) [נמלא מה. מ"ל] ד) [נמלא מה. מ"ל] ג) [נמלא מה. מ"ל] ג) [נמלא מה. מ"ל]

תוספות ר"ל

תוספות ר"ל

תוספות הרא"ש

הגהות הב"ח

הכות

גופו ממון ואינו אלא לראיה שבו ומילי לא מקנו בכספא אעפ"כ ליקחין אותו בהן:

ע"ב **לא** תלקט לעני להזהיר לעני על שלו.

פיר' דהוה ליה למכתב ולקט קצירך לא תלקט תעזוב אותם לעני ולגר דהכי אורחא לא תעשה זה ותעש' זה לא תלקט אלא תעזבם לעני ומדשניה בדיבוריה שמע מינה להזהיר העני על שלו כלומר דרחמנא אמר לעני לא תלקט:

מעשר עני המתחלק בתוך הבית טובת הנאה לבעלים. פי' רש"י ז"ל דכיון דמתחלק בתוך הבית טובת הנאה לבעלים דבידו לתת לכל מי שירצה. ואינו מחוור דאם כן אפילו מעשר ראשון נמי. ובתוספות פירשו דהכי קאמר מעשר עני בזמן שמתחלק בתוך הבית לפי ששני זמנים יש במעשר כדתניא בספרא כתוב אחד אומר מקץ שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת בשעריך וכתוב אחר אומר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתת הא כיצד עד הפסח מחלקו בתוך הבית ומכאן ואילך מניחו בחוץ. כלומר עד הפסח שהוא זמן גשמים אם מניחו בחוץ מתפסד בגשמי שנה לפיכך אמרה תורה שיכניסנו בתוכה ונתת מלמד שיש לו טובת הנאה בו שיתננה למי שירצה דכתיב ונתת אבל מפסח ואילך שכבר כלו גשמים מוציאו ומניחו בחוץ וכל הרוצה ליטול יבא ליטול ואין לו בו מאותה שעה ואילך שום טובת הנאה. והכי מוכח נמי בפרק בתרא דנדרים ב) דבמתני' אוסר מעשר עני במודר הנאה ובברייתא שרי ומשני כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב ביה נתינה כאן במעשר עני כשמתחלק בגורן דכתיב ביה הנחה לג:

וכל דבר שאינו בקדושה כגון הזרוע והלחיים והקיבה' אין מוציאין אותן מידם אלמא לא איקרי עם כגון זרוע ולא זרוע ומאי ניהו מעשר ראשון ולבתר דקנסינהו עזרא. ואם תאמר ולמה לא תידע דמ"ה קתני דאין מוציאין אותן מידן משום דמספקא ליה לבדייתא אי איקרו עם או לא עם ואתיא כרב. יש לומר דניחא לי' לתרוצי דבמעשר ראשון מיירי דכיון דקתני וכל דבר שאינו בקדושה משמע דמיירי בדבר דמדינא הוא לכהן אלא דכיון דאינו דבר שבקדושה לא קפדינן אי איתיה ביד לוי וניחא במעשר ראשון דמדינא הוא לכהן אחר קנסא אלא דכיון דדבר שאין לו קדושה הויא לא קפדינן אי איתי' ביד לוי אבל אי תירץ דבמתנות מיירי ומשום דמספקא לן אי איקרי עם אי לא איקרי עם קשה למה אמר וכל דבר שאינה בקדושה דהא טעמא לאו משום קדושה ואינה קדושה הוא אלא משום דמדינא אין מוציאין מספיקא דהמע"ה. ואם תאמר ומקשה מאי סבירא ליה. יש לומר דמקשה סבירא ליה דכל דבר שאינו בקדושה לאו דוקא דקושטא קא נקיט ואגב גררא דרישא. כן נראה לי:

והא דאמרינן מעשר ראשון ולבתר דקנסינהו עזרא אליבא דר' אלעזר בן עזריה אתא דסבירא ליה דמדינא מעשר ראשון אף לכהן וקנסא דקנסינהו עזרא לתנינה לכהן ולא ללוי אלא דכיון דדבר שאינו בקדושה הוא לא קפדינן להוציא מידו אבל לר"ע דסבירא ליה דמדינא מעשר ראשון ללוי דוקא קנסא דעזרא הוי שיתננו אף לכהן לאיזה שירצה. ואם כן לא מיתני ליה דבר שאינו בקדושה אלא ג) מוציאין דאפילו לכתחלה נותנין לו דקנסא דעזרא לתתו לאיזה שירצה והילכך פשיטא דאין מוציאין ואפילו הוי דבר שבקדושה:

דף קלב ע"ב **דאמר** רבא הדין עם הטבח. וקשה לי ולרבנן הדין עם הטבח מנא ליה. יש לומר דהוה ליה למימר זובח הזבח מאי זובחי שמע מינה הדין עם הטבח ור' אלעזר זובחי לא דריש:

זאת אמרת הדין עם הטבח. פי' שאף על פי שהטבח שחט לישראל אחר אינו יכול לדחות הכהן ולומר לו לאו בעל דברים דידי את זיל אצל בעלים אלא הדין עמו דנותן לו. ולאו למימרא שאם נתנן לבעלים או מכרן לאחר שיהא הטבח חייב לתת לכהן דהא קיימא לן כרב חסדא דאמר המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור. והאי טבח נמי לא משתרשי ליה זוזי דהא לאו דידיה הויא בהמה אלא שאם

ב) דף גו. ג) אצ"ל אין.

6

הם בעין שחייב השוחט לתתם לכהן ואינו יכול לדחותו:

אפילו כהן טבח במשמע. פירש רש"י ז"ל אפילו בשוחט בהמתו למכרה לאחרים דלא פטרתו תורה אלא בשוחט לעצמו. ושתים ושלש שבתות דפטור היכא דלא קבע מסחתא לפי פירושו משום דלא מוכחא מילתא שהיה שוחט לאחרים אלא שמא הוא שוחט לעצמו ואם ירצו אחרי' ימכור להם ממה ששחט לעצמו. ואם קבע מסחתא מוכחא מילת' וחייב מיד. אבל בתוספות פי' דדוקא בשוחט לישראל אבל בשל עצמו פטור לעולם דרחמנא פטריה לעולם תדע לך דאם איתא מי איכא למימר דטעי רבי טבלא בדאורייתא אלא ודאי מדינא כל היכא דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר פטור לעולם מדאורייתא אלא דרבנן הוא דגזור בשלו כשהוא טבח ליתן מתנות כדי שלא ירגילו טבחי ישראל לשתף כהנים עמהם לפטור את המתנות ונמצאת תורת מתנות משתכחת והילכך עד שלש שבתות דאיכא למימר דלא קבע לא גזרו ואוקמוה אדינא דאורייתא מכאן ואילך לא ואי קבע מסחתא דמוכחא מילתא אפילו מיד ור' טבלא לא שמיע ליה האי תקנתא:

זיל אשתתיף בהדי טבח דמגו דפטרת להו מתנתא משתתפי לך. הקשה הרשב"א ז"ל ומאי שנא מצבי הבא על התיישה למאן דחייב בחצי מתנות. ויש לומר דהתם כל שיות שבו חייב דהא אית להו לרבנן שה ואפילו מקצת שה וכיון שאין כאן אלא חצי שה נותן כל שיות דבו דהם חצי מתנות אבל כאן שכולו שה לא מצינו במתנות שיהיו חציין פטורות וחציין חייבות כיון דמקצתן פטורות משום חלקו של כהן כולן פטורות לד:

אין נאכלות אלא צלי לאו דוקא דהא תנן בזבחים בפרק התדיר ד) ובכולן הכהני' רשאין לשנות באכילתן לאכלן צלויין שלוקין ומבושלים ועלה אתמר למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין. ואמרינן נמי בסמוך אי בטוייא מדיב דאיב דמא אי לקדרה אידי דמחתך להו וכו' אלמא אפילו בקדרה אכיל להו. אלא הכא הכי קאמר אינן נאכלות אלא להנאה ולתענוג כדרך שהמלכים אוכלין וכל אחד לפי מטעמים אשר אהב:

דבד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון אומר לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. נראה לי דמצות לא תעשה ועשה לאו דוקא אלא הכא קאמר במה דברים אמורים דמלקין אותו ארבעי' ותו לא במצות לא תעשה ר"ל שמכין אותו ואומר לו לא תעשה עוד מה שעשית ואז כיון שהעבירה עשויה לא מלקינן ליה תו וכן כיון שעבר סוכות ולא נטל לולב או שלא ישב בסוכה כיון דלית ליה תו למיתב בסוכה ויטול לולב מלקינן ליה ארבעי' חסר אחת ותו לא וכן אם אכל חמץ בפסח אחר שהעבירה עשויה אבל אם היה בפסח והיה אוכל חמץ מלקינן ליה ולא רצה לעמוד מלאכול חמץ אע"ג דמצות לא תעשה הוא מחינן ליה תו עד שיאמר רוצה אני או עד שתצא נפשו כנ"ל לה:

דף קלד ע"א **לא שנו** אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח. יש שפירשו דהדין אף עם הטבח קאמר ורצה מזה גובה ורצה מזה גובה. ורב אסי סבר הדין עם הלוקח דוקא שהוא הזיקן שאכלן. ותרווייהו סבירא ליה דלא כרב חסדא קמייתא דאמר המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם. ואין פירוש זה עיק' דמדקס"ד לאוקומי פלוגתייהו בדרב חסדא דאמר גזל ולא נתיאשו בעלים רצה מזה גובה דצה מזה גובה שמע מינה דהאי פירושא ליתה דלפי פי' זה רב כרב חסדא ורב אסי דלא כרב חסדא אלא כבר פלוגתיה ואם איתא היכי קאמר רב אסי הדין עם השני והא בר פלוגתיה דרב חסדא סבירא ליה הדין עם הראשון דהיינו הגזלן על כן יש לפרש דמעיקרא קא סלקא דעתך דרב הדין עם הטבח דוקא קאמר שהוא הגזלן דלית ליה דרב חסדא דגזל ורב אסי סבר הדין אף עמו קאמר כדרב חסדא דאמר רצה מזה גובה רצה מזה גובה. ולפי זה הפי' נמי דכו"ע לית ליה דרב חסדא דמזיק מתנות וכו' דהכא בשאכלן עסקינן דאי לא אכלן אפילו למאן דלית ליה רצה מזה גובה רצה מזה גובה הדין עם האחרון

ד) זבחים צ ע"ב.

ים עליהם אפי׳ ג׳ יומי קרבות כפרים. ע״ך: (ג) פסקות מנ׳. כתב הב״ח
גין קידושין יש להאיר ולקום לדעת הפוסקים כשמואל פי׳ אם שניים כנו
וליתו פמון פזה ומתנו לזה והוה קידש אשה בחותו פמון יש להקשיר להבריך נט
ע״ך הגיג עליו: (ד) שידון ביחידי. אבל לענין לפטור אלבלם אם טעה יש
אשה אף בזה״ן ע״ך: (ה) מומחים לדינים. הסמ״ע פירש דהייבו שהאחו דנים
יהם אבל מומחי׳ אין ההולמ׳ לפניה׳ אשינה הולמה. ואף על פ״ם הסמ״ע
מקום דנו׳ עליהם מולק הש״ך וס״ל
פ״ה לא מהני הולמה בפניו ° ועי״ב
ק ג׳ אפי׳ המקום דנים הייבו
אבור מקנו שיהיה לו דין ב״ד. ופיין
ד ביאורים שם ° דנרלמה דכ״ע מודי׳
מומחה וכל מקום שדינו דין שהולמה
ינה הולמה וכן יכולין לקבל עדות
ין עם״י העדות וא״י לחזור בהן רק
הולמה לפניהן לא אשינה כהולמה
ל שיהיה כהולמה בשטר וכן אין ב״ד
ור יכולין לדון עם״י קבלת עדות לו
ועכו׳ שקיבלו כי דין עדים עלייהו
ן דין ב״ד והוי כעד אפי׳ עד רק שהן
אמן יכולין לדון עם״י טענותיה׳ אבל
ד אחר אין יכולין לדון עם״י הסמ״ך
הן אפי׳ כתבן ולריכין להגיד אפיהם
וס״ד שפסקו: (ו) לא הוחזק כפרן.
ם אחר אתם עדי אלו בדרך הולמה
ורה להרמב״ם לקמן סי׳ ס״ל הוחזק
רן והוקל לענין שאינו כאמן לטעון
עתי קולם אבל להבא כאמן לומר
עתי אמת״כ שהוחזק כפרן בב״ד אף
בא א״כ ע״ך: (ז) שיושב עמו
ריס. ואם בלו לפניו לדון בפתם בלי
י׳ כתב הש״ך כיון לפתם קבלה הוא
ן דין תורה א״כ אינו מועיל קבלה
תם לדון דין תורה אם לא שאומר
י׳ מיני יכול לדון לכם ד״ת לו שהדין
פשוט לאמור: (ח) עד שידע ע״פ
. מוהר״ו כתב לאהר״ם בדרך עלה
ן יש בגירוף הקהל כי פסקי בעלי
ים ופסקי ד״ת הם שני הפכים
״ע: (ט) מי שאינו מומחה. פי׳
ינו לא מניר ולא סניר: (י) קבלוהו
הל. פי׳ דלא תיפא דאין אמש
נלה זו הוחיל והי׳ בהכרח לקיים
ב המלך ומכ״ם בקבלה בלא כתב המלך מהני לענין שידון יחידי אבל
ו פטור מתשלומין אם טעה: (יא) מהני רשות המלך. פי׳ לפוטרו אם טעה
ו דמהני רשות מר״נ: (יב) מלבר הלבור. ובתוסים כתב שהוא ג״כ מרש ר״ת
ורשב״ם ורשב״ן וקו״ן רבנים:

שיוכל

עכ״פ אפקו אפיר דאפי׳ הדיוטות אדמו אין דיניהם דין ואפקו ג״כ אפיר
דאליבותייהו דקמאי עבדינן דבלא אליבותייהו אסולים אחמו לדון דהא ליכא
מומחה בינינו ולא״ם הכל:

ובספר קלא״מ כתב דבמד כיון דיכול לחזור מהולמתו אין מייב אבועה
דמודה במקלה. ולאי ליתא דלא אישתמיע אום פוסק לכתוב
כן. ועוד דהא עכ״פ אם יודה
בהולמה גמורה או בא״ע באופן אלא
יהיה יכול לחזור מהולמתו ולאי דיכול
לחייבו אבועה דלא נהנ מחייב
בתוך טענותיו. גם מ״ם לאי לא
בעינן בפקדון מודה במקלה לא
מפכחת לה בפקדון דבר שיהיה לריך
ב״ד. תמוה דהא לענין עוונן מעכת
נכב בעינן ב״ד דוקא. 7 גם מ״ם לאי
שיעבודא לאו לאוכייתא והב״ד כופין
בעי ב״ד דוקא לכפותו דהדיוטות לאו
בר עיקוי כיהו. לפענ״ד לישתא
דכיון דדמי לעבד אבעה אוכה ואינו עושה
דכופין אותו לקיים המלוה כל אדם
מלוה להפרים מדינו מאיסור אפי׳ מי
שאינו בכלל ב״ד כדמוכח בב״ק כ״א
גבי כללא אכבו יוחי דיכול רבו להכותו
כדי להפרישו מאיסור שפתה ע״ש.
ולא בעינן בגמל דין ג׳ והיינו לומל
ע׳ שכאי יבואל אי״ם בסי׳ ה׳: ב אין
דיניהם דין. עמ״ך ס״ק ה׳ עד ועוד
דאמאי דיבעי בקיום ואודיתא ג׳ עפי
מנגי דין וכו׳. ויש שם ע״ש בשמ״ך
וכל״ל ומ״ש התוספות שם דכשמואל
ס״ל כן גבי קיום ואודיתא בהא לא
קיי״ל וכו׳. אף לדידן יש מיוק
בין אודיתא לדין כמ״ש הש״ך
ס״ק מ׳ לענין מומחה ע״ש. הייבו
דוקא במומחה שהוא רק מקום
תקנתא דבבר דמהאוכייתא קיי״ל
כבבא אבל אם נאמר דמהאוכייתא קיי״ל כשמואל מה״ת לחלק בין קיום
לדין כיון דמהאוכייתא בחד סגי בדין כשמואל אף בקיום ואודיתא ואאי
דמהני. אך קשה דהא כב מחזן פסק כשמואל וסובר לענין קיום ואודיתא
דבעי ג׳ כמ״ש התוס׳ סנהדרין ג׳ ד״ה לבבא. ועמ״ך ס״ק י׳ יש שם ע״ש
וכל״ל אי״כ באיכו מומחה וכו׳ תיבת אבל ע״ש: ג ואיכו מומחה לדנים.
מ״ע ומ״ך שמומחו דהא להרמב״ם אפי׳ מומחה לא הוי הולמה והעור כתב כן בלשון מלוגתא אהמחבר ע״ש שאילו בדומה. ולפענ״ד כלאה
בחורה תמוהין דבדי הרמב״ם דלפ״ד דהסולמה לפניו לא הוי הולמה ויכול להחליף הטענות אי״כ מכ״ש שאין יכולין לקבל עדות דהא אין לכן דין ב״ד
ים הרמב״ם בהדיא ולקבלת עדות בעי ב״ד וכ״כ המ״ך בהדיא בסי׳ מ״ק ע׳ וסוא תמוה דהא הולמות וסלולות פיכמ״י בפהדין עידי הולמה
לולמה ואם אין יכול לקבל עדות האיך אפשר לו לדון הא הפגדה בפניו לא הפגדה הגדה ויכולין לחזור ולהגיד וגם האיך אפשר לו לדון שם דין ולומר
ב אתה ליתן דהא אפשר לו להחליף הטענות וסלולות. וגם אין הסברא נותן כן שיהיה תקנת שכנים שידון ביחידי והבע״ד יהיה יכול להחליף טענותיו
דת מוכס ומתוך דבריו ילמוד לבקר כמילתא שילא חייב יחליף טענותיו עד שילא זכאי. ולומר לומר דבאמת אסור לו לדון יחידי עד שיקבל הטענות
עדות בשלשה ואח״כ דין יחידי דכל כמ״ג ס״ל לפרושי ואם אתמא תרוץ בבריתא. ועוד איך אפשר שיהיה יכול לחזור מהולמה הא אין לך הולמה
ולה גדולה מזו שמודה לפני מי שדן לפניו שיכול לחייבו מתוך טענותיו. וגם בקיבלו עליהם דמה בכך שהבע״ד קיבלו עליהם הדייניס. מכל
וס הבעלים לא קיבלו עליהם הדייניס בפיהם ויכולין מילא לחזור ולהגיד וכן הא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין דומה לומר דמייני שקיבלו
הטענות והעדות בשלשה:

בן כלאה בגוד דכל מקום שמותר לו לדון יכול לקבל עדות והטענות ולא״י לחזור בו לא העדות ולא הבע״ד ושלא כדברי הש״ך סי׳ מ״ו ס״ק ע׳
ומקיימין הסבול עפ״י עדות שיעידו לפניו דבגד דין זה שאין יכולין לדון עושין כל מה שב״ד עושין וכ״כ הרשב״א בב״ק דף לי ע״ב הביאו ג״כ
עוה מקובלת שם ח״ל דמומחה אי״ל לדון ע״ש לאיתא עלמו דלאייהו של דיין מומחה אינו בדין שיהיה כמומחה מאני עדים ע״ש מאמר דמומחה יכול לדון
ים כשאומר מאני עדי׳ רק עפ״י לאיתו אי״ל לדון הוו דלא כהש״ך סי׳ מ״ו ס״ק ע׳. והא שכתב הרמב״ם בפ״ה ס״ה יחיד מומחה לדנים
ים שדן ד״מ יחידי אין ההולמה בפניו אפיבה הולמה בב״ד שיהיה לו דין שבר וגם לענין אם בא והולם מעלמו לא מהני ההולמה כיון לאפ״ר בשלשה
יכן קבנו ושלחו לקחון סי׳ ל״ע קבי׳ ע׳. וגם אין ב״ד אחר יכול לדון מתוך אותו כתב שכתב היחיד מומחי׳ או אשבעות הגידו
מיסה כיון שאין עליהן דין ב״ד הוי מפיהם ולא מפי כתבם כיון שבכתב אלא בלוי המתחייב ודין עדים עלייהו רק שדינו לקבל עדות
טענות ולשלוח לב״ד אחר בכתב או להגיד בפה דהוו עדים מפי עדים. אבל אם בעלמן יכולין לדון במקום שדינו דין כגון במומחה או בכים אלינה
מולא ויכולין לבוף על קיום עפ״ד אל אלו כשמגידין בפה שבך מגמל שדין מפיהם ואין מדקדקים אחריהם אבל מתוך כתבם אי דבין עדים עליהם
שדיק דין ונפ״ כ״ם שכתב ג׳ מומחין בקבלת עדות הייבו לשלוח קבלת עדותו ב״ד או בחיהם מומחין לדנים. וגם מה שמשיק הרמב״ם דלא הוחזק
כן הייבו שבאמן לטעון בטענתי אחיב כיון שלא הוחזק כפרן בב״ד דאין דין ב״ד עליהם אבל לטעון בטענתי קודם אף כשדן בפני יחיד מומחה אי״ל לחזור
עון. ודעת הרא״ש שבדיא הטוב שמולא ס״ל דדין ב״ד עליו לכל דבר ומ״ש שכא בש״ע שכתב המחבר שיכולין לחליף גם הטענות יפה הגיה
ב ואין מומחין לדנים דבמומחה לדנים ודאי אי״ל לחליף וכו׳. ומ״ש הש״ך על הסמ״ע שכתב דמיירי שהמחוס דנים עליהם דמכן לו להסמ״ע זה.
הבימתי דדנים הייבו ליבור ולהיבור ודאי דיכולין לתקן כמו שיכלו: ד מהני לי׳ רשות המלך. עמ״ך ס״ק י״ד עד לענין שידון ביחידי בקיבלו עליהם
כמ״ש בס״ק י׳ לזה לא מהני רשות המלך:

א יכול להכותו. עיין בשמעתא למלך ובתוס׳ שהקשו דבסי׳ תכ״ל סעי׳ ו׳ בהג״ה כתב דוקא בשמעת וחוטם שמא יגבוב לאיכא פסידא
מותר להכותו ובלא״ם אסור להכותו. לכן נראה דסי׳ קשה ליה להרמב״ם מה שהקשה המגי״מ מהא דב״ק כ״א דאמר שם בני דאית לך
ות לאחוקי לאחוקי ליה לך רשותא. ולזה נלענ״ד דלא מיבעיא במקום שיש לאחר טענה עליו וטוענן שבדין הוא מחזיק בו ודיכא בעיכא ואליה למאמר
ד והוי כאפשר להיל בענין אחר דאסור להכות כמבואר בב״ק כ״א גבי אפשר לשומנו אלא אפי׳ אינו אומר שום טענה מ״מ קשה הדבר שיהיה
חר להכותו לבתחלה במקום דליכא פסידא דהא אפי׳ הב״ד נותנ׳ אין שולחין יד בגופו של המסרב תיכף רק שולחין ב״ד ומולא בע״כ וכשאינו
יה לשליח ב״ד אז אוכדין להמסרב רק באינו משגיח על הכידוי ודאי דמותרין להכותו עד שתלא בשלו ואי״כ מ״ש יפה שוא בעלמו מותר להכותו הא הוי
אפשר להשליו בענין אחר דהיינו שילך לב״ד ואם לא יליית דין הב״ד ידחוהו ולא אחידי ישראל לעבור אידי. וגם הב״ד אפשר שישלחו אלותם לשוליחו
בית בלי הכאה כלל. ועוד שמא יש לו טענה שאינו רוצה לנלות רק לב״ד ויליית לאמר ב״ד ועיין בבימוקי יוסף דלא עדיף הוא משליח ב״ד. אבל בשבבר
הכהו שהב״ד מסופקין שאפשר שלא הי׳ אפשר אפי׳ להם להליל רק בהכאה הוא ג״כ פעוות על הכאתו אבל לכתחלה קשה להתיר הכאה:

בן כלאה דדעת הרמב״ם והש״ע להכריע ולחלק בין קרקע למטלטלין דבמטלטלין דליכא משם פסידא אפי׳ לכתחלה מותר להכותו אבל בקרקע
דליכא שום משם פסידא אסור לכתחלה ויש חילוק בין לכתחלה בין דיעבד. דהא דקאמר בש״ס דבמקום פסידא לכ״ע עביד דינא לבפשיט
יו הפסד בדור כגון בהאי גרגותא דקאמר התם דלא נשאר לזהיבו מיס לדלות ולליכא הפסד בדור ויהיה לו חיוב בשהו ובב״ד לא יגבו לו חיוב
עפ״י

עמך · בחמה [בטמר] וכי [נרלה] כמיכך שתשבנה ז הוגנת היא ליטמא אחיינא עמך מהא תשובה ז אחיה בטם: בדין · הכמנו לוון: אומרים לי · כ"ד שלו הוא טמא מכמני ליה: מלא לוא · דהוי עליון חומר דלא הוה בהו שבוק ליה ומייתי דדיה ליטמא פסדא דמגלא ליה סליה: בחם · דלא הוה חזיל תורה אור

משבר חוצה · אמ"ג דלמיל אמרינן שהיה לו לשמעו היינו משום דליכא מיריחת בשמיעה יותר מבדיחיפה אבל הכא לא אמרינן לסדרן זה על זה:

מנויין דמילתא נקט שאין רגילות לסרוכה לפי שאינו יכול להשתמש עוד בו:

טעמא דנקלא הא שבר חייב · אליבא דרב פריך דמוקי לה בתמצא דבנא ממנא מודה ר"מ דאין לו לשבר הלכבי ליה לבנוי בתחיל ניסא דלא אלוי אמוראי אמורלא דלעיל ולתרוייהו לא פריך דלא דמי לאבר מבירו שאדם יכול להקדיש לגבי אבר מבירו אבל אם הקדיש שדה לגבי אבר מבירו אינו יכול לגרוע

וכלל דבריו אין בהם כדי הסג, דמ"ש דלא איתמיט שום פוסק לכתוב כן ודאי מדכתבו דאין הודאה לפניו משיב הודאה ממילא מובן דאין בו משום מודה במקצת וכמ"ש שם בס"ק ב', ועיין מ"ש בס"ק ד'. ומ"ש דעכ"פ אם יודה בהודאה גמורה או בחתם עדי ודאי דיכול לחייבו שבועה, הנה לדעת הרא"ש (כתוב שם סנהדרין פרק זה בורר) ובעל המאור (סנהדרין ז, ב בדפי הרי"ף ד"ה עד) הודאה בפני עד אחד בשום אופן לא מהני אפילו באומר לו אתה עד, ועוד אם מזמין אותו לעד אין עד נעשה דיין. ועיין מ"ש בזה סימן ז' סק"ה בשם הרשב"א בחידושיו פרק החובל (ב"ק ג, יב ד"ה למימרא) דיחיד מומחה אע"ג דיכול לדון ביחידי אבל אינו יכול לדון עפ"י ראייתו משום דאין נאמן לעדות יותר מהדיוט ויכול בע"ד להכחישו ולכך אינו יכול לדון עפ"י ראייתו לחודיה כי אם עפ"י שנים עדים יקום דבר, וא"כ ודאי ראוי וכון שלא לדון ביחידי דין מודה במקצת וכמ"ש בספרי. ומ"ש ז"ל, גם מ"ש דאי לא בעינן בפקדון מודה במקצת לא משכחת לה בפקדון דבר שיהיה צריך ב"ד תמוה דהא לענין טוען טענת גנב בעינן ב"ד דוקא, אינו השגה, דהא דצריך שבועה בב"ד אינו משום שבועה אלא משום דגזילות וחבלות בעי מומחין, ואי נימא דלא בעי שום דין מומחין א"כ השבועה נמי לא בעי ב"ד דכל שדנין את הממון דנין את השבועה, ומשום הכי מוכח דגזילות וחבלות בעי מומחין, ואם לא נחלק בין גזילות להלוואות א"כ בהלוואות נמי בעי מומחין, אבל שבועה לא בעי טפי מומחין מעיקר הממון. ועכשיו דדנין פקדון ואפ"ה השבועה אין דנין, היינו משום דגוף הממון שדנים אינו אלא משום שליחותייהו דקמאי ובשבועה דאינו אלא לכפילא לא עבדי שליחותייהו וכמ"ש הרב המחבר בעצמו בסימן א' סק"ד:

7 ← **עוד שם ז"ל, גם מ"ש דאי שעבודא לאו דאורייתא והב"ד כופין בעי ב"ד דוקא לכפותו דהדיוטות לאו בני עשוי נינהו, נלפענ"ד דליתיה, כיון דדמי לעשה סוכה ואינו עושה כופין אותו לקיים המצוה כל אדם מצווה להפריש חבירו מאיסור אפילו מי שאינו בכלל ב"ד כדמוכח בב"ק כ"ח (ע"ב) גבי נרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה עכ"ל.** וזה הוא השגתו על דברינו בסק"א ע"ש. ותמהני כי כוונתו להשיג על דברינו והוא מתעסק בהשגה על דברי תוס', כי דברינו שם עפ"י דברי תוס' (סנהדרין ג, ב ד"ה ליבעי) בנויים שכתבו דמילי דעשו לפינן מאשר תשים לפניהם (שמות כא, ח) ולא לפני הדיוטות, ולדברי המחבר א"כ הדיוט בעלמא יכול לכוף לגיטא במקום שכופין להוליא, וזה ודאי פסול דאורייתא אם הדיוט מעשה לגיטא, ואע"ג דמצווה ליתן גט אפ"ה לפניהם ולא לפני הדיוטות וכדאיתא פרק המגרש (גיטין) פ"ח (ע"ב), אלא דאנן שליחותייהו דקמאי עבדינן וצריך ב"ד אבל הדיוט לא, ועיין ב"ש סימן קל"ד ס"ק י"ג. ובעיטור לגיטא צריך ב"ד של שלשה ויהיה בהם חד גמיר ואז שליחותייהו דקמאי עבדי, אבל הדיוט בעלמא שאינו ב"ד דמעשה לגיטא פסול הגט דאורייתא והיא אשת איש ואע"ג דמצותו ליתן גט. אלא ודאי דב"ד בעי לעיטור, וכדמוכח בהא דיתיב רב יוסף וקא מעשה לגיטא ואשכחיה אביי ואמר ליה הא תנן לפניהם ולא לפני הדיוטות, וא"ל רב יוסף אנן שליחותייהו דקמאי עבדינן (גיטין שם), וכל זה פשוט וברור. ומה שאמרו בנרצע שכלו ימיו דיכול רבו להכותו להפרישו מאיסור שפחה, היינו להפרישו מאיסור, וכן מי שרואה חבירו לובש שעטנז יכול לפושטו מעליו אפילו בשוק, אבל לכופו לקיים מצות עשה כגון מי שאינו עושה סוכה או אינו נותן צדקה זה צריך ב"ד דוקא ואנן שליחותייהו דקמאי עבדינן. וגם להפרישו מאיסור נמי אינו אלא הכאה בעלמא, אבל ב"ד שכופין לקיים עשה מכין אותו עד שתצא נפשו כגון באומר סוכה איני עושה (כתובות פו, ח), ואילו באיסורא אין מכין עד שתצא נפשו, דלא אמרו ניתן להלוות בנפשו אלא בעבירות הידועים כגון רודף אחר נערה המאורסה (סנהדרין עג, ח) או במקום דקנאין פוגעין בו (שם פא, ב),

ובשאר איסורין לא ניתן להלוות בנפשו כדי להפרישו. ומזה הוכיחו בעלי מוסר הראשונים (עיין שע"ת שער ג' אות י"ח) דעשה תמידית אלא תעשה, דבעשה מכין עד שתצא נפשו. וזה ודאי אם כבר עבר על העשה אין עונשין אותו, אלא קודם שקיים העשה מכין עד שתצא נפשו בכדי לכופו לקיים העשה, ובשאר איסורי לא תעשה אינו ניתן להלוות בנפשו להפרישו מאיסור נבילות וטריפות. וכל זה ברור:

סימן ה' סק"ב ז"ל, ובקצה"ח (סק"ב) **כתב דכיון דגמר דין כשר בלילה משום הכי אם עברו ודנו בלילה כשר, דאף דנתבטל תחלת הדין מכל מקום הגמר דין כשר דדמי לדיינים שפסקו בלא משא ומתן הדין כשר. ואין הבנת לדבריו, כיון דאין להם דין ב"ד בתחלת דין ממילא יכולין להחליף טענותיהם ואין ההודאה חשיבא הודאה, וממילא הגמר דין שלהם ג"כ בטל עכ"ל.** ולמה לא יבין, הא כתב הרמב"ם (פ"ה מסנהדרין הי"ח) כל שאינם שלשה אפילו הם סמוכים בא"י הודאה שמודה בפניהם כמו שמודה תוך לב"ד ויכולים להחליף טענותיהם, וכן הוא בשו"ע סימן ג' סעיף ב', וא"כ איך יחיד מומחה דן ביחידי, על כרחך היינו בדין שאינו תלוי בטענות וכמבואר אצלינו בסימן ג' סק"ב, וא"כ ה"נ בדין שאינו תלוי בטענות. ואנו אין לנו אלא דברי רש"י שכתב בר"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין לב, א) בהא דתנן שם דנין ביום וגומרין בלילה וז"ל, דנין ביום היינו משא ומתן של דין ע"ש, ולא קרי לתחלת דין רק המשא ומתן:

סימן ט' סק"ב ז"ל, **עיין ט"ז דגם בריבית בעינן תובעו. ולכאורה קשה כיון דשוחד וריבית משום הכי לא לקי עלייהו דהוי ניתק לעשה דבני השבה נינהו א"כ חייב להשיב כדי שלא ילקה בו', ועל כרחך צ"ל דהוא מטעם שכתב התומים** (אורים סק"ב) **כיון דמדעתו נתן חזקתו מחלו כשאינו תובעו. ובזה נסתלק דברי בעל** קצה"ח **שכתב** (בסק"א) **דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני לתובעו, ולפי מ"ש ליתיה דחזקה מחלו עכ"ל.** וקושיא מעיקרא ליתיה, דמה שכתב א"כ חייב להשיב כדי שלא ילקה, כיון דמיובו לשלם אינו אלא כשתובעו וכל זמן שאינו תובעו אינו חייב בהשבתו א"כ כשישיב קודם שתובעו אינו אלא מתנה בעלמא, וכדאמרינן פרק אלו מציאות (ב"מ) דף כ"ו (ע"ב) ואע"ג דאהדריה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דיהיב ע"ש, אלמא היכא דאינו מחויב להחזיר אינו יוצא בזה העשה:

עוד שם ז"ל, ומה שהביא ראיה מהמשנה למלך (פ"ב ממלוה ה"ו ד"ה כתוב בתשובת הרא"ש) **ג"כ לאו ראיה, דשאני התם שכבר התחיל החיוב בו'.** הנה דומה בדברים שאין בהם ממש, וכיון שמלאתי כדברי בכנסת הגדולה (יו"ד סימן קס"א הגה"ט אות י"ט) דכופין אותו שוב א"ל ראיה מדברי המשנה למלך. ומ"ש על הראיה שהובא בקצה"ח מהא דב"ק (לד, ב) דמלוי בריבית בו' ומחזירין לגאת ידי שמים ושם אייבי בלא תביעה בו' אין ראיה כלל, דאפשר דמייבי שחבעו פעם אחת ולא רצה להחזירו ואח"כ עשה תשובה ומחזיר ע"ש, אין אנו הולכין אחר האפשרויות וסתמא לא משמע הכין:

עוד שם ז"ל, גם מ"ש לתרץ קושית הראשונים שהקשו בהא דאין ממשכנין חייבי חטאות (ב"ק מ, א), **כיון דלא ניחא ליה בכפרה כשאונסין אותו הוי כאנסוהו לקנות בו', ולא דמי כלל, דבשלמא אנסוהו לקנות (בלא) [ליכא] קבלת זוזי ובלא זוזי לא גמר ומקני אגב אונסא לחוד, משא"כ בחייבי חטאות כיון שכתבו תוס'** (ב"ב מח, ח ד"ה אילימא) **דחיוב חטאת הוי כקבלת זוזי גמר ומתרצה אגב אונסא וזוזי, דמה לי חייב במצוה או שחייב בכפרה עכ"ל.**

והבין הרב המחבר בטעמא דאנסוהו לקנות דלא קני היינו משום דהוא בלא קבלת זוזי. ואינו כן, אלא אפילו נתן למקבל חפץ ונותן לו דמיס ג"כ וגם אונסו בכך אפילו הכי לא קני, דכל לקנות לא מהני שום אונס, ואם אנסוהו לקנות תרקבא דדינרי והרי כאן זוזי ואונסא ואפ"ה כל אנסוהו לקנות לא קני, והיינו דאגב אונסא וזוזי גמר ומקנה אמרינן אבל לא גמר וקני אפילו אגב אונסא וזוזי. וז"ל העיטור בחות מודעא (מא, ע"ב), ודוקא אנסוהו למכור דאגב דקבל

א ולרבי יוסי נסמוכה
על שלמה חלמי
מגרש וחם לחם כמוהו
על שלמה חלמי המקום
לחם ואכל בני ויתן בפ"ק
דבא מציעא ואין מגיד
קמה נסמוכה אכל שנגרה
ולבני ולבני חלמי
נסמוכה אכל שנגרה
לא נמנה ונמשכה דיש
לו בסמוכה הכל על לחם
לחם